

Kannanotto sosiaalihuollon TKKI-rakenteiden valmisteluun (6/2022)

Sosiaalihuollon laadukkaasti toteutettu tutkimus-, koulutus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminta on keskeinen tekijä sote-uudistuksen toimeenpanossa ja sen tavoitteiden saavuttamisessa. Suomen yliopistojen rehtorineuvosto UNIFI ry on jo aiemmin korostanut sosiaali- ja terveydenhuollon koulutuksen ja tutkimuksen kiinteää yhteyttä palvelujen tuottamiseen ja kehittämiseen sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen yhteydessä [SiV SoTe 08032021.pdf \(unifi.fi\)](#). Ilman laadukasta TKKI-toimintaa sote-uudistuksen tavoitteita ei saavuteta.

Olemme koonneet seuraavat tavoitteet sosiaalihuollon TKKI-toiminnalle osana sosiaali- ja terveydenhuollon kokonaisuutta. Tavoitteiden ja toimenpiteiden valmisteluun ovat osallistuneet sosiaalialan osaamiskeskusten johtajien verkosto, sosiaalityön yliopistoverkosto Sosnet ja laajemminkin sosiaalityötä kouluttavat yliopistot.

Perusteet laadukkaalle TKKI-toiminnalle:

1) Sosiaalihuollon asiakkaalla tulee olla oikeus saada parhaaseen mahdolliseen tutkittuun tietoon pohjautuvaa palvelua vastaavalla tavalla kuin terveydenhuollossa. Näin ollen tulee myös sosiaalihuollon osalta turvata järjestelmälliset ja resursoidut rakenteet, jotka tukevat kehittämistä, tutkimusta ja koulutusta. (SiVL 5/2021 vp.)

2) Tutkittu tieto ei automaattisesti nivoudu käytännön toiminnaksi, vaan kehittämistoimintaan tarvitaan selkeää vastuiden määrittelyä ja resursointia. Lainsäädännön pitää olla niin selkeä, että sosiaalihuollon kehittämisen ja tutkimuksen rakenne ja taloudelliset resurssit turvataan kaikilla hyvinvointialueilla. Hallitusohjelmaan on kirjattu, että maahamme rakennetaan sosiaalihuollon tutkimus- ja kehittämisrakenne, ja tähän pitää saada nykyistä selkeämpi säädöspohja.

3) Tuleviin hyvinvointialueisiin kohdistuu merkittäviä odotuksia niin toiminnallisesti kuin taloudellisesti. Hyvinvointialueet ovat keskenään heterogeeninen sosiaali- ja terveydenhuollon järjestäjäjoukko, joista todennäköisesti valtaosa tarvitsee tiivistä yhteistyötä muiden hyvinvointialueiden kanssa. Sosiaalihuollossa esimerkkejä ovat yhtenäisen tiedonhallinnan ja tietojohdamisen edistäminen, sosiaalityön osaamisen takaaminen sekä rakenteellisen sosiaalialan työn osaamisen varmistaminen. Hyvinvointialueita koskevissa keskusteluissa ja valmisteluennakoinneissa yhteistyöalueiden rooli on jäänyt erittäin ohueksi ja osin se puuttuu vielä kokonaan.

4) Sosiaalihuolto on iso kokonaisuus sosiaali- ja terveydenhuollossa. Sosiaalihuolto työllistää teollisuuden jälkeen toiseksi eniten suomalaisia (9,5 % koko maan työllisestä työvoimasta, terveydenhuolto 7,3 %, Tilastokeskus 2019). Sosiaalialan ammattilaisten työvoiman tarve kasvaa koko ajan ja pulaa on erityisesti sosiaalityöntekijöistä mutta myös sosionomeista ja lähihoitajista. Lastensuojelulain asiakasmitoitus nostaa entisestään sosiaalityöntekijöiden rekrytoinnin tarvetta. Sosiaalihuollon

nettokustannukset ovat 6,7 miljardia euroa (erikoissairaanhoido 6,9 miljardia euroa, perusterveydenhuolto 3,3 miljardia euroa). Sosiaalisen hyvinvoinnin tukeminen sekä köyhyyden ja sosiaalisten ongelmien vähentäminen toimivat parhaimpina terveyden edistäjinä. Laadukas TKKI-toiminta on selkeä alan houkuttelevuus- ja rekrytointivaltti myös sosiaalihuollolle sen eri tehtävissä.

Tarkennetut kannanotot:

Käsitteet, rakenteet ja resurssit

1. Käsitteiden yhdenmukainen käyttö TKKI-toiminnan osalta mahdollistaa yhteisen tiedonmuodostuksen ja kehittämistoiminnan. Esimerkiksi TKKI-käsitteen sisällöt ja ilmaisut on tärkeä määrittää ja avata sekä suomeksi että ruotsiksi. Lisäksi yliopistollisen hyvinvointialueen käsitteeseen, jos sellaista ollaan määrittelemässä, tulisi sisällyttää nykyistä paremmin myös sosiaalihuolto osaksi yhteistyöalueiden toimintaa. Samalla on tärkeä täsmentää, mistä sosiaalihuollon TKKI-asioista yhteistyöalueen järjestämissopimuksessa on sovittava, ja mikä taho vastaa yhteistyöalueen sosiaalihuollon organisoitumisesta sekä tavoitteista, tehtävien toteutuksesta ja rahoituksesta sopimisesta.
2. Sosiaalihuollon (sosiaali- ja terveydenhuollon) TKKI-rakenne on selkeytettävä eri tasoilla, ja sitä on myös lainsäädännöllisesti vahvistettava. Sosiaalialan osaamiskeskuksilla on ollut tähän asti tärkeä rooli alueellisesti ja osassa valtakunnallisia kehittämistehtäviä sekä tutkimuksen ja käytännön yhdistäjänä, verkottajana ja koordinoijana. Sosiaalialan osaamiskeskustoiminnan jatkuvuus on selkeytettävä. Sosiaalityön tutkimuksella ja koulutuksella tulisi olla jäsenyydet tutkimukseen ja koulutukseen liittyvissä keskeisissä toimielimissä kaikilla hyvinvointialueilla.
3. Sosiaalihuollon TKKI-toiminta vaatii korvamerkittyä resursointia. Ilman korvamerkittyjä resursseja TKKI-toiminta on riippuvainen hyvinvointialueiden TKKI-näkemyksestä ja taloudellisesta tilanteesta. Vain korvamerkitty resursointi mahdollistaa alueellisesti tasa-arvoisemman TKKI-rakenteen. Sosiaalityön tutkimuksen valtionrahoitusta tulee lisätä. Valtiolta tuleva tutkimukseen kohdennettava rahoitus edistää myös käytäntöön sovellettavan tutkimuksen tekemistä ja varmistaa korkealaatuiseen tutkimukseen perustuvan asiakastyön.
4. Sosiaalihuollon TKKI-toimintaa tarvitaan eri tasoilla (vrt. esim. alueellinen-valtakunnallinen-kansainvälinen) ja molemmilla kansalliskielillä. Sosiaalihuollon niukkoja TKKI-resursseja ei kannata allokoida vain yksittäisen hyvinvointialueen tasolle. Esimerkiksi sosiaalihuollon kehittämistoiminta on tuloksetta järkevillä työnjaoilla ja pitkäkestoisena toimintana. Vastaavasti kansallisen ja kansainvälisen sosiaalityön tutkimuksen

kehittyminen vaatii osin myös isojen tutkimusaineistojen ja hankkeiden toteuttamista ja täten vähintään yhteistyöalueen tasoista yhteistyötä tai valtakunnallista yhteistyötä (esim. Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen tärkeä rooli).

5. Käytännön ja tutkimuksen välinen suhde on tärkeää varmistaa myös sosiaalihuollon TKKI-toiminnassa. Osalla hyvinvointialueita on suunnitteilla esimerkiksi yliopistollisia sotekeskuksia, joissa on luonteva paikka yhdistää sosiaalityön käytäntöä ja tutkimusta. Tämä kehitys olisi selkeytettävä ja taattava kaikilla hyvinvointialueilla. Yliopistolliset sote-keskukset olisivat luonteva paikka myös sosiaalityön yhteistehtäviin/kaksoisvirkoihin.

Osaaminen, tutkimus, harjoittelut, yhteistehtävät

6. Sosiaalihuollon osaaminen näkyy vielä liian vähän hyvinvointialueiden TKKI-toiminnassa. Osaamisessa on osittain puutteita johtuen jo siitä, että sosiaalihuollon tutkimusperustaisuus on myöhemmin kehittyntä kuin terveydenhuollossa (vrt. esim. hyvinvointialueilla työskentelevien tohtoritutkinnon omaavien määrä eri tieteenaloilla, sosiaalityön VTR-rahoituksen käynnistyminen vasta viime vuosina) ja siksi on tärkeää lisätä yliopistollisen tutkimuksen, ml. väitöstutkimuksen, mahdollisuuksia sosiaalihuollon alueella yleensä sekä alueen työntekijöiden mahdollisuutena. Pitkäkestoinen kehittämistoiminta antaa hyviä edellytyksiä tutkimuksen tekemiselle esimerkiksi aineistojen näkökulmasta ja samalla palautetietoa kehittämistoiminnalle.
7. Osalla hyvinvointialueista on käynnistynyt/käynnistymässä systemaattinen työ sosiaalihuollon ammattilaisten mahdollisuuteen osallistua kehittämiseen ja tutkimuksen tekemiseen (ns. tutkijasosiaalityöntekijät). TKKI-toimintaan osallistumisen mahdollistaminen sen eri muodoissa on tärkeää taata sosiaalihuollon ammattilaisille riippumatta hyvinvointialueesta. Samalla tutkimusmahdollisuuksien olemassaolo on yksi selkeä keino helpottaa sosiaalityöhön kohdistuvaa rekrytointipulaa ja lisätä sosiaalihuollon osaamista hyvinvointialueiden käytännöissä. Tässä työssä myös sosiaalityöntekijöiden erikoistumiskoulutus on hyvä mahdollisuus käytäntölähtöisen kehittämistoimintaan hyvinvointialueiden strategisena toimintana. Tähän mennessä sosiaalihuollossa erikoistunutta osaamista on toistaiseksi hyödynnetty vain vähän palveluiden järjestämisessä ja tuotannossa.
8. Erikoissosiaalityöntekijän koulutuksen vakiintunut rahoitusperusta mahdollistaa koulutuksen pitkäjänteisen kehittämisen ja toteutuksen. Hyvinvointialueilla on tärkeää varmistaa, että sosiaalityön erikoistumiskoulutuksella tuotettu osaaminen saadaan täysimääräisesti palvelujärjestelmässä käyttöön. Tärkeää on luoda rakenteet, jotka tukevat erikoistumiskoulutuksen kiinnittymistä

työelämään määrittelemällä sellaiset tehtävät, joihin erikoistumiskoulutuksesta valmistutaan.

9. Sosiaalityön harjoittelut ja niiden ohjaaminen hyvinvointialueilla vaativat valtakunnallisesti yhteisiä sopimuksia ja käytänteitä. Erityisesti valtakunnallisia linjauksia tarvitaan harjoitteluihin liittyviin korvauksiin. Lisäksi hyvinvointialueiden strateginen näkymä harjoittelujen toteuttamiseen (ml. vuosittaiset opiskelijamäärät ja moniammatilliset harjoittelut/opetuslinikat) ja niiden ohjaukseen mahdollistaa nykyistä paremman työelämän ja valmistuvien kohtaannon henkilöstöressurssien näkökulmasta.
10. Sosiaalityön tutkimuksella ja koulutuksella on tällä hetkellä vain joitain yhteistehtäviä tulevien hyvinvointialueiden kanssa (vrt. muiden alojen yhteistehtävarakenteet/kaksoisvirat). Varsinkin hyvinvointialueilla/YTA-alueilla on tärkeää taata riittävät yhteistehtävät professuureista sosiaalityöntekijöihin myös sosiaalihuollon osalta, jotta sosiaalihuollon osaaminen varmennetaan TKKI-toiminnassa (ml. tutkimuslupien käsittely / hankkeistus tutkijaosaamisen omaavien professoreiden toimesta ja opetuskoordinaattoreiden / opettajien rooli harjoittelujen toteutuksessa / kehittämissuhteissa / opetuslinikoissa). Minimimäärä tehtäville on 4 per yhteistyöalue.

Kesäkuu 2022

Sosiaalityön yliopistoverkosto Sosnet	Puheenjohtaja Merja Anis
Itä-Suomen yliopisto	Rehtori Jukka Mönkkönen
Helsingin yliopisto	Rehtori Sari Lindblom
Jyväskylän yliopisto	Rehtori Keijo Hämäläinen
Lapin yliopisto	Rehtori Antti Syväjärvi
Tampereen yliopisto	Rehtori Mari Walls
Turun yliopisto	Rehtori Jukka Kola
Sosiaalialan osaamiskeskusten verkosto	Puheenjohtaja Torbjörn Stoor